

MUTAXASSISLARINI TAYYORLASH KREDIT-MODUL O'QITISH TIZIMINING O'RNI

Ulkanov Sardor Sodiqjon o'g'li

Andijon davlat texnika instituti "Transport logistikasi"

kafedrasi katta o'qituvchisi, PhD

tel: +998914830750

Email: sardor.ulkanov.93@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada kredit-modul tizimining mohiyati, ta'lim tizimiga kirib kelish tarixi va respublikamiz oliy ta'lim tizimiga joriy etishning zarurati haqida so'z boradi. Shuningdek, kredit-modul tizimida o'quv rejalar, fan dasturlari va mustaqil ta'limning xususiyatlari keltirilgan.

Tayanch so'zlar: kredit-modul, kredit-modul tizimi funksiyalar, metodika, qarorlar, sinov kredit, oliy ta'lim, yuklama, mustaqil ish, amaliy mashg'ulot.

МЕСТО СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ В ВИДЕ КРЕДИТНЫХ МОДУЛЕЙ В ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ

Аннотация: В данной статье рассматривается сущность кредитно-модульной системы, история ее внедрения в систему образования и необходимость ее внедрения в систему высшего образования нашей республики. Также в кредитно-модульной системе представлены учебные планы, предметные программы и особенности самостоятельного обучения.

Ключевые слова: кредит-модуль, кредит-модульная система функции, методика, решения, пробный кредит, высшее образование, нагрузка, самостоятельная работа, практическое занятие.

THE PLACE OF THE CREDIT-MODULE TRAINING SYSTEM IN TRAINING OF SPECIALISTS

Abstract: This article discusses the essence of the credit-module system, the history of its introduction into the education system, and the necessity of its implementation in the higher education system of our republic. The credit-modular system also presents curricula, subject programs, and features of independent study.

Key words: credit-module, credit-module system functions, methodology, decisions, test credit, higher education, load, independent work, practical training.

KIRISH

Kredit-modul tizimi dunyoning ko'plab ilg'or va rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimida joriy etilgan bo'lib, turli davlatlarda o'ziga xos xususiyatlarga ega. Kredit-modul tizimining maqsadga muvofiq ekanligi uning dunyoning rivojlangan

mamlakatlari ta'lim tizimiga joriy etilganligidan ham ko'rinib turibdi. Ushbu tizimda ta'lim dasturlarning talabalarda mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilishi ularda ijodiy faollikni va bilim olishga intilishni, adabiyotlar va turli axborot manbalaridan mustaqil foydalanish ko'nikmasini, ma'lumotlarni tahlil qilish va keraklilarini saralab olish malakasini shakllantiradi. Bu esa ta'lim sifati va samaradorligining oshirishdagi muhim faktorlardan biridir.

Kredit ilk marotaba XVIII va XIX asrlarda AQSh universitetlarida joriy etilgan bo'lib, o'quv jarayonlarini liberalizatsiya qilish, talabaning haftalik akademik yuklamasini belgilab berish maqsadida yaratilgan.

1869-yilda Garvard universiteti prezidenti, Amerika ta'limining taniqli arbobi Charlz Uilyam Eliot "kredit soati" tushunchasini iste'molga kiritadi. Shunday qilib, 1870-1880-yillarda kredit soatlari bilan o'lchanadigan tizim joriy qilinadi. Kredit tizimi bilan o'qish va o'quv dasturlarini o'zlashtirish talabalarga o'quv jarayonini mustaqil ravishda rejalashtirish, uning sifatini nazorat qilish, ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish uchun imkoniyat yaratib berdi. Kredit to'plash o'lchovining kiritilishi talabaga katta erkinlik berish bilan bir qatorda, kelajakda tanlagan sohasining raqobatbardosh mutaxassisi bo'lib yetishishi uchun akademik jarayonni mustaqil rejalashtirish imkonini ham taqdim etdi. Ayni chog'da, baholash tizimi va ta'lim texnologiyalarining takomillashishiga ham olib keldi [1].

O'zbekiston Respublikasidagi oliy ta'lim muassasalar O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 31 dekabrda 824-son qaroriga asosan qabul qilingan "Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to'g'risida Nizom" ga asosan kredit-modul tizimiga bosqichma-bosqich o'tishmoqda. Kredit-modul tizimining asosida esa talabalarning mustaqil ta'lim olishi yotadi. Bu esa talabalarning axborot-muhitida o'z ustida ishlashlari va mustaqil faoliyat bilan shug'ullanishiga imkoniyat ekanligini tahlil qilingan va mustaqil ta'lim olish tuzilmasiga e'tiborini qaratgan [2].

Kredit-modul tizimi - bu ta'limni tashkil etish jarayoni bo'lib, o'qitishning modulli texnologiyalariga asoslangan, mustaqil ta'lim olishga yo'naltirilgan, o'quv jarayonini qat'iy belgilangan holda va mehnat bozori talablariga mos tarzda tashkil

etishga qaratilgan, kredit o'lchovi asosida baholashga asoslangan ta'lim tizimi hisoblanadi (1-rasm).

Kredit-modul tizimini amalga oshirish sermashaqqatli va murakkab tizimdir. Kredit-modul tizimida ahamiyat beriladigan asosiy masalalar sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin [3,4]:

- talabalarning mustaqil ishlashini ta'minlash;
- talabalar bilimini reyting asosida baholash;
- o'qitishning modulli texnologiyasini ishlab chiqish va takomillashtirish;
- talabalarning o'z ustida mustaqil ishlashini ta'minlash uchun fanning metodik ta'minotini yanada takomillashtirish.

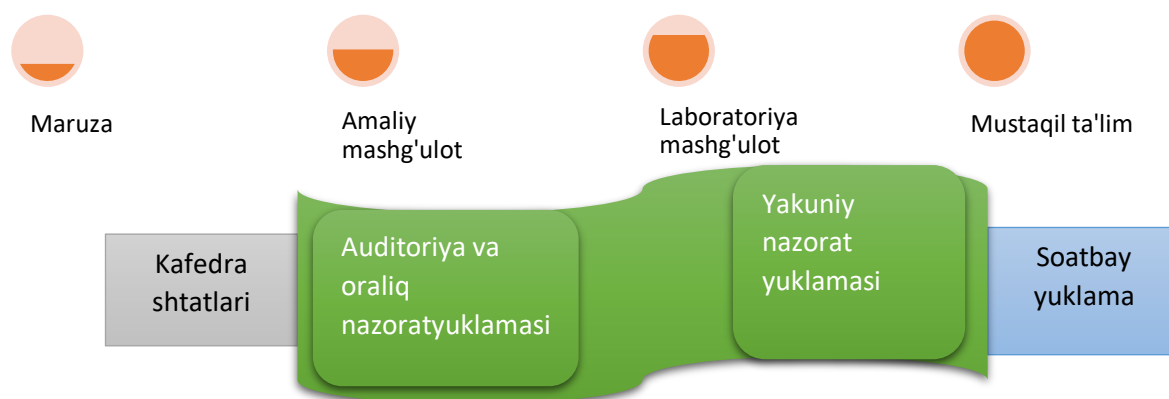
1-rasm. Kredit-modul tizimi funksiyalari

METODOLOGIYA

Kredit-modul tizimining ahamiyatli tomoni shundaki, bu tizimda fanning o'quv dasturi mehnat bozori talablarini o'rgangan holda, shunga mos tarzda tuziladi. O'quv rejadagi fanlar ikki guruhga, ya'ni majburiy fanlar va tanlov fanlariga ajratiladi. Tanlov fanlari o'quv rejadagi fanlarning 50 %ini tashkil etadi, demak talabalarning o'zi qiziqadigan va kelajakda kerak deb hisoblaydigan fanlarni tanlab o'qish imkoniyati ortadi. Kredit-modul tizimida talabalarni o'qitish jarayonida o'qituvchilardan har bir talabaga individual yondashish talab etiladi va talabani mustaqil ta'lim olishga yo'naltirish lozim bo'ladi [5].

NATIJA VA MUHOKAMA

Yana kredit-modul tizimida shuni ta'kidlab o'tish joizki, talabalarda fanlarni va o'qituvchilarni tanlash huquqi ham paydo bo'ladi, shuningdek o'z ustida mustaqil ishlash imkoniyati ortadi (2-rasm)

2-rasm. Mustaqil ta'lim va shaffof baholash tizimi

Kredit tizimi u yoki bu kursni yoki yaxlitlikda ma'lum bir o'quv dasturini o'zlashtirish uchun zarur o'quv yuklamasi va unga ajratilgan vaqtni aniqlash uchun zarur.

Mustaqil ish (umumiy soatning 50-60% hajmida)

Auditoriya uchun yuklama (umumiy soatning 40-50% hajmida)

Dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra, universitetda bakalavriyat bosqichida bir semestrda o'qish 15 hafta va attestatsiya uchun 6 (bir semestrda 3 hafta imtihonlar uchun ajratilgan) hafta ajratilmoqda. Shunda 4 yilda o'qish haftalari soni 144 tani, attestatsiyalar 24 haftani hamda umumiy ta'tillar bilan hisoblaganda jami 204 haftani tashkil etmoqda. Barcha ta'lim yo'nalishi va mutaxassisliklar o'quv rejalarida har bir bosqichda fanlar ikki qismga, ya'ni asosiy va tanlov fanlariga ajratilgan holda aks ettirilmoqda [1, 3].

ECTS (European credit transfer System) talabidan kelib chiqib, talabaga har yili **60** kreditdan 4 yil ichida jami **240** kreditni to'plash majburiyatini yuklash rejalashtirilmoqda. Shunda talaba 4 yil davomida ma'ruza, amaliy hamda laboratoriya mashg'ulotlari va imtihon jarayonlarida ishtirok etishiga **2880** soat,

mustaqil ta'limga **4320** soat, jami **7200** soat vaqt sarflashi lozim bo'ladi. 1 kredit = **12** akademik soat + **18** soat mustaqil ta'limni tashkil etadi. Shu bois 1 kredit **30** soatga teng deb qaralib, talabaning haftalik auditoriya yuklamasi **20** soatga teng. Malakaviy amaliyot uchun ajratilgan kredit miqdori tegishli fan yoki fanlar hisobiga amalga oshirilishi ko'zda tutilgan.

Talabani baholash va kursdan kursga o'tkazish tartibi.

GPA (Grade Point Average) – ta'lim oluvchining dastur bo'yicha o'zlashtirgan ballari o'rtacha qiymati bo'lib, u quyidagi formula yordamida hisoblanadi:

$$\text{GPA} = \frac{K_1 \cdot U_1 + K_2 \cdot U_2 + K_3 \cdot U_3 + \dots + K_n \cdot U_n}{K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n}, \quad \text{bunda:}$$

K — har bir fan modulga ajratilgan kreditlar miqdori;

U — har bir fan modul bo'yicha talaba to'plagan baho;

Bunga misol tariqasida, 60712500-**Transport vositalari muhandisligi** 1-kurs talabalarini kredit modul tizimi bo'yicha GPA darajasini tahlil qilamiz (1-jadval).

1- jadval.

Modul-kredit tizimida GPA darajasini aniqlash

No	Fanning malakaviy nomi	Fan nomi	Kredit miqdori	Olingan baholar
1	OMa1101	Oliy matematika	15	3
2	Fiz1102	Fizika	8	4
3	TTAT1103	Axborot texnologiyalari	5	5
4	Kim1104	Kimyo	4	2
5	O'EYAT2105	O'zbekistonning eng so'ngi tarixi	4	5
6	XT1108	Xorijiy til	8	4
7	O'(R)T1107	Rus tili	4	3
8	MKG1109	Muhandislik va kompyuter va grafikasi	10	4

$$GPA = \frac{K_1 \cdot U_1 + K_2 \cdot U_2 + K_3 \cdot U_3 + \dots + K_n \cdot U_n}{K_1 + K_2 + K_3 + \dots + K_n}$$

$$\frac{15 \cdot 3 + 8 \cdot 4 + 5 \cdot 5 + 4 \cdot 0 + 4 \cdot 5 + 8 \cdot 4 + 4 \cdot 3 + 10 \cdot 4}{15 + 8 + 5 + 4 + 4 + 8 + 4 + 10} = \frac{204}{58} = 3.52$$

GPA=3.52 ga teng

GPA ko'rsatkichi 2.4 ga teng va undan yuqori bo'lsa (qarzdor talaba ham): o'rnatilgan tartibda buyruq bilan kursdan-kursga o'tkaziladi.

Bunda qarzdor talaba o'zining hohish istagiga ko'ra 2021 yilning avgust oyida (yoki keyingi semestrlarda) fanni qayta o'zlashtirmoqchi bo'lsa, GPA ko'rsatkichi 2.4 dan past bo'lgan talabalar bilan birgalikda pullik qo'shimcha mashg'ulotlarga qatnashib, fanni o'zlashtirishi mumkin.

GPA ko'rsatkichi 2.4 dan past bo'lsa: talaba kursdan-kursga o'tkazilmaydi, unga yozgi ta'til vaqtida (01.08.2021 yildan 31.08.2021 yilgacha) pullik qo'shimcha mashg'ulotlar tashkil qilinadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Kredit-modul tizimi talaba uchun dars jarayonini yaxshi o'zlashtirishga, intellektual yondashishga, shu bilan birga talaba mustaqil ta'lim olish uchun ko'proq vaqt ajratiladi. Shu bilan birga talabalar o'zi hohlagan fanni tanlashi, akademik almashinuvchanlikni amalga oshiradi. Online holatda ham malumotlardan qiynalmasdan foydalanishga, berilgan kreditni qiynalmasdan masofaviy holatda to'plashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 31 dekabrda 824-son qaroriga asosan qabul qilingan "Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to'g'risida Nizom". Toshkent, 2020 yil.
3. Oliy va o'rta mahsus ta'lim vazirligining "Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etishning tashkiliy masalalariga taalluqli xujjatlar namunalarini tasdiqlash to'g'risida"gi 2021 yil 15 yanvardagi №30-sonli buyrug'i.
4. Хаитова Ш.Д. Пути активизации самостоятельного обучения будущих учителей профессионального образования. Наманганский государственный университет . -Т. Научный журнал: - Наманган. 2020. №2.

5. Гамидов Ж.А. Технология создания современных дидактических средств обучения в подготовке преподавателей профессионального образования. Монография.- Т.: « Сано - стандарт » . 2017.- Б . 160.